

บทที่ ๕

สรุปผลและขอเสนอแนะ

สรุปผล

ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการวิจัยเรื่อง " การศึกษาปัญหาการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษา ๒ " เพื่อต้องการศึกษาสถานะของครู สภาพการเรียน การสอน ตลอดจนปัญหาในค้ำต่าง ๆ ที่มีผลต่อครูและนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาดังกล่าวให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม อนึ่ง ผู้วิจัยยังมีความมุ่งหมายอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อให้ครูและนักเรียนซึ่งเป็นประชากรในการทำวิจัยครั้งนี้ เกิดความตื่นตัวและเห็นความสำคัญในอันที่จะปรับปรุงการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นด้วย

ผู้วิจัยกำหนดโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย ๑๔ แห่ง ไซ้ประชากรเป็นครู ๖๐ คน และนักเรียน ๔๗๕ คน ผู้วิจัยพยายามดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในมากที่สุด ทั้งในค้ำการสร้างแบบสอบถามการทดสอบและการเก็บข้อมูล โดยได้เดินทางไปทดสอบนักเรียนและเก็บข้อมูลกลับคืนมาด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อจะได้สังเกตสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น สภาพโรงเรียน ห้องสมุด ห้องเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนได้ควบคุมการทำแบบสอบถาม และมีโอกาสได้พบปะสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในแต่ละโรงเรียนด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยไม่อาจดำเนินการตามความมุ่งหมายดังกล่าวได้ทุกประการ เนื่องจากมีเวลาจำกัด และมีปัญหาในค้ำใจนุร้ายตลอดจนการคมนาคม เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลนั้น บริเวณภาคการศึกษา ๒ เพิ่งประสบอุทกภัย ถนนหลายสายกำลังได้รับการซ่อมแซม ไม่อาจติดต่อได้อย่างปลอดภัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่อาจเดินทางไปยังโรงเรียนอีก ๔ แห่ง คือ โรงเรียนรามัญหิรัญวิทย์ โรงเรียนตากใบ โรงเรียนสุโขทัย และโรงเรียนเรือเสาะชุมชนปลัดแก้ว แต่ได้ขอใ้ทางโรงเรียนส่งแบบสอบถามคืนมาทางไปรษณีย์

คำตอบที่ได้นำมาวิจัยมีจำนวนทั้งสิ้น ๕๓๕ ชุด เป็นแบบสอบถามของครู ๖๐ ชุด และของนักเรียน ๔๗๕ ชุด ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่ผู้วิจัยคิดคำตอบเป็นร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตาราง เปรียบเทียบกันแต่ละจังหวัด สำหรับนักเรียนนั้นได้แบ่งเป็นศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามด้วย ผลของการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้ คือ

ครูสังคมศึกษา

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

ประชากรที่เป็นครูสังคมศึกษาในภาคการศึกษา ๒ มีจำนวน ๖๐ คน เป็นชาย ๒๗ คน เป็นหญิง ๓๓ คน มีอายุเฉลี่ย ๓๒.๕ ปี มีประสบการณ์ในการสอนเฉลี่ย ๘.๖ ปี ครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๘๑.๖๖ มีวุฒิในระดับ ป.ก.ศ.สูง หรือเทียบเท่า มีชั่วโมงที่สอนเฉลี่ยทุกวิชา ๒๑ ชั่วโมงต่อ ๑ สัปดาห์ และมีชั่วโมงที่สอนวิชาในหมวดสังคมศึกษา ๑๒ ชั่วโมงต่อ ๑ สัปดาห์ ทั้งนี้มีครูเพียงร้อยละ ๒๖.๖๗ ที่สอนเฉพาะวิชาในหมวดสังคมศึกษา วิชาอื่น ๆ ที่ครูส่วนใหญ่สอนนอกจากวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ วิชาศิลปะ และภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๓ และ ๒๓.๓๓ ตามลำดับ

ครูส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดที่ทำการสอนอยู่ในปัจจุบัน ครูมีความคิดเห็นว่า ผู้ที่ทำการสอนอยู่ในภาคการศึกษา ๒ นั้น ควรเป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี และมีความคิดเห็นว่า นอกจากทำการสอนในโรงเรียนแล้ว ครูควรมีหน้าที่ในการเสริมสร้างความสามัคคีอันดีระหว่างประชาชนเป็นสำคัญ ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านการชดเชยเนื่องจากมีรายได้น้อย แต่ค่าครองชีพสูง นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านการคมนาคมและโครงข่ายด้วย อย่างไรก็ตามครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนทั่วไป ได้รับความยกย่องจากนักเรียนเช่นเดียวกับครูอื่น ๆ และผู้บริหารให้ความสนับสนุนวิชาสังคมศึกษาเช่นเดียวกับวิชาอื่น

๒. ทศนคติและวิธีสอนสังคมศึกษา

ก. ทศนคติเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา ครูส่วนใหญ่มีความมุ่งหมายในการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้นักเรียนรู้จักวิธีการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง และมีความเห็นว่าความมุ่งหมายเฉพาะในการสอนวิชานี้สำหรับภาคการศึกษา ๒ ก็คือ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชน เหตุผลที่ทำการสอนวิชานี้ส่วนใหญ่เนื่องมาจากความสมัครใจ เพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่สำคัญและมีประโยชน์มากที่สุด มีครูเพียงร้อยละ ๑๕ ที่ไม่ชอบสอนวิชานี้ เนื่องจากสาเหตุสำคัญ คือ ไม่ได้ฝึกหัดในค้ำนี้มาก่อน และต้องทำการสอนแทนเพราะขาดครู ครูส่วนใหญ่ชอบสอนวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๐ เท่ากับวิชาที่ชอบสอนน้อยที่สุด คือ หน้าที่พลเมือง สอนวิชาที่ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันมากที่สุดคือวิชาศีลธรรม

ครูส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาว่า ไม่สมดุลงกับคะแนน และไม่อาจจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรได้ ส่วนหนังสือแบบเรียนนั้น เห็นว่ามีเนื้อหาสั้นเกินไป แต่ในค้ำนี้กำหนดเวลาเรียนเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีสอนสังคมศึกษา

- การเตรียมตัวและวิธีสอน

ครูส่วนใหญ่ใช้ประมวลการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ และให้ความสำคัญเพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือ หนังสือที่ครูจำนวนมากถึงร้อยละ ๖๐.๐๗ ใช้ประกอบการสอน ได้แก่แบบเรียนสังคมศึกษาในชั้นต่าง ๆ และมีความคิดเห็นว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนทุกชั่วโมง ในค้ำนี้การสอนปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนโดยอธิบายบทเรียนและให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม อนึ่ง เมื่อเทียบประสบการณ์กับวิธีสอนแล้วพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ระหว่าง ๐ - ๔ ปี มักจะสอนแบบให้นักเรียนจดตามคำบรรยาย ส่วนที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป มักใช้วิธีอธิบาย และให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม ครูส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นบ่อยครั้ง และเมื่อ

สอนไม่ทันหลักสูตร ครูส่วนใหญ่มักแก้ไขโดยการอธิบายบทเรียนอย่างย่อ ๆ และให้นักเรียนไปทำความเข้าใจเอง

— อุปกรณ์การสอนและการจัดกิจกรรม

ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การใช้อุปกรณ์การสอนจะช่วยให้นักเรียนสนใจเรียนและเข้าใจบทเรียนดีขึ้น ค่าเฉลี่ยการใช้อุปกรณ์การสอนของครูอยู่ระหว่างนาน ๆ ครั้ง — บ่อยครั้ง ส่วนอุปกรณ์การสอนที่ครูใช้มากที่สุดถึงร้อยละ ๗๓.๓๓ คือแผนที่ ครูส่วนใหญ่สามารถสร้างและใช้อุปกรณ์การสอนได้คือ ส่วนบริการในค้ำนวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน คือ ห้องสมุด อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน คือ วัสดุอุปกรณ์การสอนในโรงเรียนมีไม่พอแก่ความต้องการ ในค้ำนกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ช่วยส่งเสริมการเรียนในชั้นเป็นอย่างดี เมื่อจัดกิจกรรมนักเรียนให้ความร่วมมือดีมาก แต่ยังมีข้อบกพร่องคือ นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักวิธีทำงานอย่างถูกต้อง สำหรับกิจกรรมที่ครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๕๕ จัดมากที่สุด คือให้นักเรียนติดตามข่าวสารและเหตุการณ์ประจำวันที่สำคัญ

— การวัดผล

ครูส่วนใหญ่ คือร้อยละ ๖๖.๖๗ มีความมุ่งหมายเพื่อวัดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ครูมีความคิดเห็นว่านักเรียนที่เรียนวิชานี้ได้คือ ควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้เหตุผลและแก้ปัญหาได้คือ ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๕๑.๖๗ มักจะให้การบ้านโดยให้นักเรียนรายงานข่าวและเหตุการณ์ประจำวันที่สำคัญ ส่วนแบบทดสอบใช้ในการวัดผลนั้นครูส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบแบบปรนัย และครูมีความคิดเห็นว่า ข้อสอบที่ควรนำมาใช้ในการวัดผลนั้น ควรเป็นข้อสอบที่ออกโดยครูผู้สอนวิชานั้น ๆ ในค้ำนกำหนดเวลาในการทดสอบนั้น ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรทำการทดสอบทุกครั้งเมื่อสอนจบบทเรียนหนึ่ง ๆ

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียน

ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีพื้นฐานความรู้ในระดับประถมศึกษา ยังไม่เพียงพอ มีความรู้รอบตัวน้อยต้องส่งเสริมกันอีกมาก แมว่านักเรียนส่วนใหญ่จะสนใจเรียนวิชาสังคมศึกษา เช่นเดียวกับวิชาอื่น แต่ครูเห็นว่านักเรียนถึงร้อยละ ๕๖.๖๗ ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ส่วนนักเรียนไทยอิสลามมีปัญหาในการใช้ภาษาไทยมากที่สุด อย่างไรก็ตามครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๖๐ เห็นว่านักเรียนให้ความเคารพครูยิ่งกว่าผู้ปกครอง

๓. ปัญหาในการสอนวิชาสังคมศึกษา

วิชาที่มีปัญหาในการเรียนการสอนมากที่สุด คือ วิชาศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓๓ สอนวิชาที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด เพียงร้อยละ ๓.๓๓ คือ วิชาภูมิศาสตร์ ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการสอนวิชาศีลธรรมและหน้าที่พลเมือง คือไม่อาจนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือ โรงเรียนตั้งอยู่ไกลจากศูนย์กลางทางบ้านประวัติศาสตร์ ส่วนปัญหาในการสอนวิชาภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือ ขาดวัสดุอุปกรณ์การสอน อย่างไรก็ตามครูมีความคิดเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการสอนวิชาสังคมศึกษา คือ ขาดครูที่มีประสิทธิภาพและขาดแคลนแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น อันเป็นอุปสรรคสำคัญในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

๔. สิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

สิ่งที่ครูต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด คือ ในด้านเศรษฐกิจ และการเพิ่มวิทยฐานะ ซึ่งครูร้อยละ ๗๑.๖๗ ต้องการศึกษาค้นคว้ามากที่สุด ส่วนในการอบรมครูนั้น สิ่งที่ครูต้องการมากที่สุดถึงร้อยละ ๗๕.๓๓ คือ ความรู้ในด้านวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา สิ่งที่ครูต้องการปรับปรุงเกี่ยวกับวิชานี้มากที่สุดคือ ในด้านหลักสูตรและอุปกรณ์การสอน อย่างไรก็ตาม ครูมีความเห็นว่าอุปสรรคที่สำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานี้ได้แก่ พื้นฐานการศึกษาของนักเรียน และคุณภาพของครูที่สอน

ครูส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการควรเพิ่มสวัสดิการในอาชีพครู เพื่อช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัย ส่วนในด้านการสอนควรปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเพิ่มบทเรียนบางตอนขึ้นสำหรับภาคการศึกษา ๒ โดยเฉพาะ ควรเพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของครูสังคมศึกษา โดยการจัดวิทยากร และหน่วยศึกษานิเทศาแผนแพร่ความรู้ จัดทำคู่มือการสอนสังคมศึกษา เฉพาะภาคการศึกษา ๒ ตลอดจนส่งเอกสารและหนังสือความรู้ต่าง ๆ ไปให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ให้เพิ่มงบประมาณในการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียน การซื้อหาและจัดทำอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการปรับปรุงห้องสมุด และหนังสืออ่านประกอบให้มากขึ้น

นักเรียน

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

ประชากรที่เป็นนักเรียนมีจำนวนทั้งสิ้น ๔๗๕ คน เป็นนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ๒๕๔ คน อิสลาม ๑๗๖ คน เป็นชาย ๒๗๓ คน และเป็นหญิง ๒๐๒ คน มีอายุเฉลี่ย ๑๕ ปี ๔ เดือน นักเรียนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมและสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาจากจังหวัดที่ตนศึกษาอยู่ในปัจจุบัน นักเรียนส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาบักเซไตและภาษามลายูได้ นักเรียนโดยทั่วไปมักใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือและช่วยทำงานบ้าน และมีความคิดเห็นว่า สภาพทางบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี มีผลต่อการเล่าเรียนของคนพอประมาณ

๒. ทศนคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา

นักเรียนส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ ๕๖.๑๐ มีความมุ่งหมายในการเรียนสังคมศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้รอบตัวดี มีนักเรียนที่ชอบเรียนวิชานี้ถึงร้อยละ ๕๐.๓๒ สาเหตุสำคัญที่ชอบ เพราะเห็นว่า เป็นวิชาที่ก้าวหน้าก่อให้เกิดความรู้รอบตัวอย่างกว้างขวาง

วิชาที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ วิชาภูมิศาสตร์ และวิชาที่ชอบน้อยที่สุดได้แก่ วิชาศิลปะ สำหรับวิชาที่เห็นว่ามีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ วิชาหน้าที่พลเมือง และที่น้อยที่สุด คือ วิชาประวัติศาสตร์ นักเรียนโดยทั่วไปมักจะศึกษาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือและการฟังวิทยุ

นักเรียนถึงร้อยละ ๘๑.๓๗ ให้ความเคารพนับถือครูสังคมศึกษา เช่นเดียวกับครูสอนวิชาอื่น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้น ส่วนใหญ่มีความสนิทสนมกันพอควร

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนวิชาสังคมศึกษา

อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการเรียนวิชานี้ คือ ขาดแคลนครูและแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า มีเนื้อหาเบา เมื่อแต่เห็นว่าจำนวนชั่วโมงที่เรียนวิชานี้ในสัปดาห์นั้นเหมาะสมดีแล้วสำหรับแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า มีรูปภาพน้อยเกินไป และข้อความบางตอนยากแก่การตีความหมาย นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้ครูใช้อุปกรณ์การสอนและจัดกิจกรรมบ่อย ๆ กิจกรรมที่ต้องการมากที่สุด ทัศนศึกษา นักเรียนต้องการให้ครูทดสอบความรู้เมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน และชอบแบบทดสอบทั้งแบบปรนัยและอัตนัย นักเรียนส่วนใหญ่ คือร้อยละ ๖๘.๒๑ ชอบครูที่มีความรู้รอบตัวดี และมีวิธีการสอนดี คือใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนและอธิบายขยายความเพิ่มเติมเมื่อนักเรียนมีปัญหาใด ๆ มักจะแก้ไขโดยการถามครูผู้สอน และมีความคิดเห็นว่าวิธีส่งเสริมการเรียนให้ได้ดีคือ ต้องพยายามนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันให้มากที่สุด

๔. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มปริมาณของครูที่สอนวิชานี้ให้มากขึ้น จัดครูที่มีประสิทธิภาพและได้รับการฝึกหัดในค่านนี้โดยตรงมาสอน นักเรียนต้องการครูที่มีคุณลักษณะสำคัญคือ มีวิธีสอนดี และมีความประพฤติดี นอกจากนี้ยังต้องการให้ปรับปรุง

เกี่ยวกับแหล่งวิทยาการและอุปกรณ์การสอน โดยการตั้งศูนย์วัสดุอุปกรณ์ประจำภาคการศึกษา ๒ ชั้น ส่วนในค่านักกิจกรรมประกอบการเรียนนั้น ต้องการให้จัดทัศนศึกษามากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาสังคมศึกษาในภาคการศึกษา ๒ นี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานี้ให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้ คือ .-

(๑) ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยพัฒนา เด็กแต่ละคนให้เป็นพลเมืองดี และมีความก้าวหน้าตามความมุ่งหมายของการ เรียนวิชาสังคมศึกษา และแผนการศึกษาชาติ ครูสังคมศึกษาที่จะทำการสอนในภาคการศึกษา ๒ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จึงควรประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้ .-

๑. มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวิชาสังคมศึกษา
๒. มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะทำการสอนเป็นอย่างดี
๓. มีความตั้งใจจริงและเชื่อมั่นในตนเอง
๔. มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างของบุคคลทั่วไป
๕. มีความรู้กว้างขวาง ทันสมัยต่อเหตุการณ์ และสนใจในการแสวงหาความรู้รอบตัวอยู่เสมอ
๖. มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถปรับปรุงตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง
๗. มีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียน และสังคม

๘. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจในการแสวงหาความรู้ในค่านต่าง ๆ
๙. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทัศนคติได้เป็นอย่างดี
๑๐. มีใจกว้าง มีเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างยุติธรรม
๑๑. อารมณ์ดี สามารถดึงดูดให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียน อยู่เสมอ
๑๒. มีความรู้ในค่านจิตวิทยาวัยรุ่น เพื่อจะได้เข้าใจนักเรียนเป็นอย่างดี และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นสำคัญ
๑๓. เข้าใจถึงสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับบทเรียนได้เป็นอย่างดี
๑๔. เข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี
๑๕. มีความอดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม โดยพยายามหาทางเสริมสร้างให้เกิดความเข้าใจอันดีและสามัคคีในหมู่ชน

นอกจากครูสังคมศึกษาจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว ครูสังคมศึกษายังต้องพยายามจัดขบวนการเรียนการสอนวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายอันพึงปรารถนาค้นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ. —

ก. ในด้านวิธีสอน

๑. ผู้สอนต้องเตรียมตัวเป็นอย่างดีทุกครั้งก่อนทำการสอน
๒. พยายามชี้แจงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของวิชานี้ เพื่อก่อให้เกิดความสนใจต่อบทเรียนยิ่งขึ้น

๓. พยายามสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นไปตามแบบประชาธิปไตย หลีกเลี่ยงภาวะอันตึงเครียด เพื่อให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้โดยไม่รู้ตัว
 ๔. พยายามนำพฤติกรรมและสิ่งที่เป็นตัวอย่างในสังคมของท้องถิ่นเข้ามา สอดแทรกในบทเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ และสนใจ บทเรียนยิ่งขึ้น
 ๕. ควรส่งเสริมให้นักเรียนนำบทเรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ประจำวันให้มากที่สุด
 ๖. พยายามดัดแปลงการสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
 ๗. ดำเนินการสอนตามลำดับขั้น พยายามอธิบายโดยยกตัวอย่างที่ นักเรียนเห็นได้ชัดและเข้าใจได้ง่าย
 ๘. พยายามสอนให้นักเรียนเกิดความคิดและวิจารณ์งาน ตลอดจนสามารถ แก้ปัญหา โดยใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง
 ๙. เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
 ๑๐. ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยในการ ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ
 ๑๑. พยายามหาทางแก้ไขและปรับปรุงวิธีสอนของตนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- ข. การใช้อุปกรณ์การสอน
๑. ครูควรนำอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ มาใช้อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความ ชำนาญในการใช้และก่อให้เกิดความสนใจแก่นักเรียน
 ๒. อุปกรณ์การสอนที่นำมาใช้นั้น จะต้องตรงกับบทเรียน เพื่อช่วยส่งเสริม ให้เกิดการ เรียนรู้และเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

๓. ครูควรทดลองใช้อุปกรณ์การสอน ก่อนการนำมาใช้ในห้องเรียนทุกครั้ง เพื่อให้สามารถใช้อุปกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
 ๔. พยายามใช้อุปกรณ์การสอนแต่ละชิ้นให้คุ้มค่ามากที่สุด
 ๕. ควรให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างและใช้อุปกรณ์การสอนร่วมกับครูให้มากที่สุด
 ๖. ควรรู้จักประติษฐานอุปกรณ์การสอนแบบง่าย ๆ ขึ้นเอง โดยขอความร่วมมือจากนักเรียน หรือครูที่มีฝีมือในโรงเรียนมาช่วยในการสร้างอุปกรณ์เหล่านั้น
 ๗. พยายามนำวัสดุและแหล่งวิทยากรในท้องถิ่นมา เป็นเครื่องมือในการจัดทำอุปกรณ์การสอนให้มากที่สุด
 ๘. ควรมีความสนใจที่จะรวบรวมรูปภาพ ของจริง ของตัวอย่าง ตลอดจนวัสดุต่าง ๆ มาใช้เป็นอุปกรณ์การสอน
 ๙. รู้จักวิธีเก็บรักษาอุปกรณ์การสอนที่ใช่แล้วเป็นอย่างดี เพื่อจะได้นำมาใช้ในเวลาต่อไป
 ๑๐. ควรร่วมมือกับครูสังคมนาในโรงเรียนอื่น ๆ ของอำเภอหรือจังหวัด เพื่อจัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอน เพื่อแลกเปลี่ยนนำไปใช้ในแต่ละโรงเรียน
- ค. การจัดกิจกรรม
๑. นอกจากการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ครูยังควรรหาโอกาสจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตรวิชาสังคมนาด้วย เพราะถ้าสามารถจัดได้อย่างถูกต้องแล้วย่อมจะช่วยส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ และช่วยการเรียนในชั้นให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
 ๒. พยายามให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและป้องกันการแบ่งแยกในค่านิยม เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี

๓. พยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมร่วมกับครูในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แต่ละครั้งให้มากที่สุด
๔. ในค่านกิจกรรมร่วมหลักสูตรนั้น ครูควรรหาทางจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น การฉายภาพยนตร์ การเชิญวิทยากรบรรยาย การแข่งขันตอบปัญหาระหว่างนักเรียน การจัดนิทรรศการ ตลอดจนการจัดทัศนศึกษา และตั้งชุมนุมสังคมศึกษาอันเป็นกิจกรรมร่วมหลักสูตรที่สำคัญอย่างสม่ำเสมอ โดยขอความร่วมมือจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและสถาบันที่สำคัญ เพื่อให้นักเรียนและบุคคลต่าง ๆ เห็นความสำคัญและผลงานในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชานี้ ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ทั้งในค่านเนื้อหาวิชา และประสบการณ์โดยตรงต่อนักเรียน
- ง. การวัดผล
 ๑. ไม่ควรคำนึงเฉพาะแต่คะแนนจากการสอบเพียงอย่างเดียว ควรมีการวัดผลในแง่พฤติกรรมของนักเรียนเป็นสำคัญด้วย
 ๒. พยายามรวบรวมผลงานที่ให้นักเรียนทำทุกชิ้น เป็นคะแนนด้วย
 ๓. ทำการวัดผลอย่างน้อยที่สุดเมื่อจบบทเรียนแต่ละบท อย่างสม่ำเสมอ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
 ๔. ทดลองนำเอาวิธีการวัดผลแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะกับสภาพของนักเรียน
 ๕. ให้ความยุติธรรมในการวัดผลแก่นักเรียนทุกคน
 ๖. ปรับปรุงการวัดผลให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถทดสอบความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะในค่านต่าง ๆ ของนักเรียนได้ มีใช้จะพึงเล็ง ในแง่การท่องจำเพียงอย่างเดียว

(๒) ในค่านักเรียน นักเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะนำเอาความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ดังนั้น การเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา นอกจากจะปรับปรุงในค่านูสอนเป็นสำคัญแล้ว ยังต้องมีการปรับปรุง ในค่านูเรียนด้วย การเรียนการสอนจึงจะสอดคล้องและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ขอเสนอแนะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ เรียนวิชาดังกล่าวมีดังนี้ คือ .—

๑. คำนึงถึงความมุ่งหมายที่สำคัญและประโยชน์อันพึงจะได้รับในการ เรียน วิชานี้ เพื่อสร้างความสนใจในการ เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา
๒. พยายามนำความรู้ในบทเรียนไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด
๓. พยายามศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้รอบตัวอยู่เสมอ
๔. พยายามนำเหตุผลมาใช้ในการ แก้ปัญหาอย่างถูกต้อง
๕. พยายามฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบท เรียนอย่างแท้จริง พยายามฝึกทักษะที่เกี่ยวกับบท เรียนอยู่เสมอ
๖. เมื่อสงสัยปัญหาใด ๆ ต้องพยายามแสวงหาคำตอบทันที
๗. พยายามร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้อื่นทั้งในและนอก ห้องเรียน

(๓) ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ จะสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นผูู้ที่เกี่ยวข้องและมี ผลต่อนักเรียนโดยตรง ขอเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองในการ เสริมสร้างการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมีดังนี้ คือ.—

๑. สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาของนักเรียน
๒. เอาใจใส่ให้นักเรียนทั้งในด้านการ เรียน ความประพฤติ ตลอดจนนิสัยและ ทัศนคติต่าง ๆ อย่าถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น

๓. พยายามมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนทุกครั้ง
๔. รับผิดชอบเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ที่ตนถนัดให้แก่ักเรียนในบางครั้ง

(๔) ผู้บริหารการศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่จะส่งเสริมและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนได้มากที่สุด และจากการที่ได้พบเห็นและศึกษาเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาในภาคการศึกษา ๒ นี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการศึกษา ดังนี้ คือ .-

- ก. ครูใหญ่และอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียน
 ๑. คำนึงถึงความสำคัญของวิชานี้ให้เท่าเทียมหรือยิ่งกว่าวิชาอื่น ๆ
 ๒. ปรับปรุงสภาพของโรงเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนวิชาสังคมศึกษา ดังต่อไปนี้ คือ.-
 - ๒.๑ ปรับปรุงห้องสมุดและสนับสนุนการใช้ห้องสมุดแก่ครูและนักเรียนอย่างเต็มที่ ควรมีครูบรรณารักษ์ประจำอยู่ในห้องสมุดตลอดเวลา เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียน
 - ๒.๒ เพิ่มงบประมาณและพยายามหารายได้เพื่อนำเงินมาซื้อหนังสือให้ห้องสมุดให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรติดต่อขอหนังสือจากสถาบัน และองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนด้วย
 - ๒.๓ ปรับปรุงและเพิ่มงบประมาณเกี่ยวกับการสร้างและใช้อุปกรณ์การสอนของครู โดยอาจารย์ร่วมทำอุปกรณ์ต่าง ๆ กับโรงเรียนต่าง ๆ ในอำเภอหรือจังหวัด
 - ๒.๔ สนับสนุนการทดลองและการนำวิธีการใหม่ ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาใช้ในโรงเรียน

- ๒.๕ ส่งเสริมและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา เช่นการเชิญวิทยากรในท้องถิ่น ได้แก่ พระสงฆ์ นักกฎหมาย นักปกครอง แพทย์ ฯลฯ มาบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ในโรงเรียน
- ๒.๖ จัดครูเข้าทำการสอนวิชาสังคมศึกษาตามความสามารถและความถนัด ตลอดจนความสมัครใจเป็นสำคัญ เพื่อให้การสอนวิชานี้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
- ๒.๗ เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในชั้นเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียน
- ๒.๘ ส่งเสริมประสิทธิภาพการสอนและวิทยฐานะให้แก่ครู โดยการนิเทศในโรงเรียน จัดการอบรมครู ตลอดจนสนับสนุนในการศึกษาต่อของครู
- ข. ศึกษาธิการอำเภอและศึกษาธิการจังหวัด
๑. ควรให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเพิ่มขึ้น ไม่ควรมุ่งแต่ในด้านการบริหารแต่อย่างเดียว
 ๒. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ให้ความเป็นกันเองแก่ครูทั่วไป เพื่อสื่อกลางในการนำความคิดเห็นเสนอต่อผู้บริหารในระดับสูงต่อไป
 ๓. ให้ข้อเสนอแนะ และช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่ครู ทั้งในชั้นสวัสดิการ และประสิทธิภาพในการสอน
 ๔. เสริมสร้างให้โรงเรียนต่าง ๆ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน
 ๕. จัดตั้งศูนย์วัสดุอุปกรณ์สังคมศึกษาขึ้นในอำเภอหรือจังหวัด ให้ครูและนักเรียนในแต่ละโรงเรียนร่วมมือกันทำวัสดุอุปกรณ์เพื่อแลกเปลี่ยนกันใช้ในท้องถิ่น

(๕) ศูนย์พัฒนาภาคการศึกษา ๒

๑. ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างแท้จริง
๒. ควรพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาส่งมายังครูและนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงนโยบายและเป็นการเพิ่มพูนความรู้รอบตัวให้มากขึ้น
๓. ควรจัดตั้งศูนย์สังคมศึกษาขึ้นประจำภาคการศึกษา ๒ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการค้นหาความรู้ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การแข่งขันตอบปัญหาสังคมศึกษา ของโรงเรียนในภาคการศึกษานี้ นอกจากนั้นยังควร เป็นศูนย์รวมของแหล่งความรู้วิชาสังคมศึกษาในค้ำต่าง ๆ ดังนี้ คือ .—
 - ๓.๑ จัดตั้ง เป็นศูนย์วัสดุอุปกรณ์สังคมศึกษา
 - ๓.๒ จัดตั้งห้องสมุดสังคมศึกษา และพิพิธภัณฑ์สังคมศึกษา สะสมของจริง รูปภาพ ตลอดจนหุ่นจำลองต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งในการค้นคว้าความรู้ของครูและนักเรียนในภาคการศึกษา ๒
 - ๓.๓ ควรมีหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่จากศูนย์สังคมศึกษา ไปบรรยายความรู้หรือฉายภาพยนตร์ตามโรงเรียนต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัด อย่างน้อยภาคละครั้ง

(๖) กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแหล่งสำคัญที่สุดในการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนสังคมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหลายประการที่จะต้องปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาดังกล่าว ดังต่อไปนี้ คือ .—

๑. ในค้ำหลักสูตรและแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา

- ๑.๑ ควรแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในเขตภาคการศึกษา ๒ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ของประเทศ
- ๑.๒ ในคํานับแบบเรียนวิชานี้ ควรปรับปรุงให้ทันสมัย เพิ่มภาคผนวกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น ในคํานับการอาชีพ สภาพสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับวิชาศีลธรรมนั้น ควรมีภาคผนวกเกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วย เพื่อให้นักเรียนทั้ง ๒ ฝ่ายได้ศึกษา ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองของนักเรียนไทยอิสลามมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังควรปรับปรุงแบบเรียน โดยการเพิ่มภาพประกอบให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนซึ่งอยู่ห่างไกลแหล่งวิทยาการในคํานับต่าง ๆ ได้เห็นและเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น
๒. การวัดผลวิชาสังคมศึกษา ควรให้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบศูนย์พัฒนาภาคการศึกษา ๒ โดยตรง สำหรับการสอนในระดับ ม.ศ.๓ นั้นควรมีทั้งข้อสอบที่เหมือนกับโรงเรียนทั่วไป และข้อสอบเฉพาะของภาคการศึกษา ๒
๓. การเพิ่มปริมาณและคุณภาพของครูสังคมศึกษา
 - ๓.๑ นลิตครูวิชาสังคมศึกษาให้มากขึ้น ให้แต่ละคนได้ทำการสอนในวิชาที่ตนถนัด
 - ๓.๒ จัดการนิเทศและอบรมครูใหม่ที่จะเข้าประจำการในโรงเรียนในภาคการศึกษา ๒ นี้ทุกปี โดยให้ความรู้ทั้งในคํานับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เนื้อหาวิชา ตลอดจนวิธีสอนและการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย
 - ๓.๓ จัดหน่วยศึกษานันทนาการไปบรรยายความรู้ และอบรมครูสังคมศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้รู้ถึงสภาพอันแท้จริงของการเรียน

การสอนในโรงเรียนแต่ละแห่ง ให้คำแนะนำในการนำแหล่ง
วิทยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

- ๓.๔ เนื่องจากภาคการศึกษา ๒ เป็นภาคที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง
การศึกษาของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงควรให้ความ
เอาใจใส่ในการเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูและนักเรียน
โดยการจัดส่งหนังสือ เอกสาร ที่เกี่ยวข้องโดยตรงไปยังโรงเรียน
ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
 - ๓.๕ ปรับปรุงสวัสดิการในค้ำนอาชีพครู เช่น จัดสร้างบ้านพักสำหรับ
ครูขึ้นในเขตโรงเรียนทุกแห่ง เพื่อช่วยเหลือทั้งในค้ำนเศรษฐกิจ
และความปลอดภัย
 ๔. จัดทำคู่มือครูสำหรับภาคการศึกษา ๒ โดยเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการ
สอนให้เหมาะสมกับสภาพอันแท้จริง
 ๕. ในการปรับปรุงหลักสูตรแบบเรียน ตลอดจนขบวนการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษาในค้ำนต่าง ๆ นั้น กระทรวงศึกษาธิการควรจรรวบรวม
ปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเกี่ยวกับวิชานี้มา เป็นแนวทางใน
การพิจารณาร่วมด้วย
- (๗) สถาบันฝึกหัดครู
๑. ควรปรับปรุงการสอนให้เป็นแบบอย่างที่ดีที่ค้ำนักเรียนและนิสิตที่จะ เป็นครู
ต่อไป
 ๒. ปรับปรุงเนื้อหาวิชาในสถาบันให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรของนักเรียน
ในชั้นต่าง ๆ ที่จะออกไปทำการสอน
 ๓. สถาบันฝึกหัดครูที่ตั้งอยู่ในภาคการศึกษา ๒ ควรเป็นผู้นำในการสนับสนุน
ประสิทธิภาพของครูสังคมศึกษา เนื้อหาวิชาที่สอนในหลักสูตรของสถาบัน
ควรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นให้มากที่สุด

๔. รวมมือกับศูนย์พัฒนาภาคการศึกษา ๒ เพื่อดำเนินการปรับปรุงการสอนสังคมศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือ และการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

(๘) ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำการวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาให้ลึกซึ่งถึงการเรียนการสอนในหมวดสังคมศึกษา เฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะในค่านิยมศีลธรรม ซึ่งเป็นวิชาที่มีปัญหามากที่สุด
๒. ควรศึกษาและเปรียบเทียบการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษานี้
๓. ควรใช้วิธีการต่าง ๆ ประกอบการวิจัยด้วย เป็นต้นว่า การสังเกต การสอนตามโรงเรียน การสัมภาษณ์ครู และผู้ปกครองของนักเรียน
๔. ควรทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลการนำวิชาในบทเรียนสังคมศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนว่าสอดคล้องกันมากน้อยเพียงไร
๕. ควรศึกษาในแง่บทบาทของครูสังคมศึกษาที่มีต่อสังคมในท้องถิ่นที่ทำการสอน เพื่อจะใคร่รู้ถึงสถานะและหน้าที่ของครูสังคมศึกษาอย่างแท้จริง